

STATSMINISTERENS FOREDRAG VED FAGLIG/POLITISK MØTE I OSLO
ARBEIDERPARTI 6. FEBRUAR 1978

Vi har hatt en lang periode på vel 30 år med en så å si ubrutt vekst i vårt lands økonomi. Mer enn halvparten av befolkningen har aldri i sitt voksne liv opplevd noen annen utvikling enn den langvarige jevne og til dels sterke vekst. Når vi måler den økonomiske velstand korrigert for prisstigningen, vil vi finne at den pr. innbygger er mer enn fordoblet fra den første etterkrigstiden til i dag. I tillegg til doblingen av inntekten kommer den bedring i materiell standard som har fulgt med mange av de nye og bedre kvaliteter enn det vi hadde før.

- 2 -

Denne vekstperioden har vært et internasjonalt fenomen og har kommet alle industrialiserte land til gode.

For vårt eget lands vedkommende kan vi konstatere at den økonomiske framgangen har vært større enn i gjennomsnittet av de vest-europeiske land. Vi kan også slå fast at gjennom det politiske arbeid som har vært dominert av LO og Arbeiderpartiet, har vi også lykket i å fordele velstandsøkningen jevnere enn i de aller fleste land. Velstanden er blitt fordelt både med hensyn til yrkesgrupper, sosial-grupper, næringer og distrikter.

Etter at Norge gjennom det meste av den industrielle utvikling i Europa har vært blant de mindre velstående folk, har vi i løpet av etterkrigstiden rykket opp på listen og befinner oss nå blant verdens 10 rikeste land.

Dette er et resultat av god innsats i yrkeslivet, i organisasjonene og i våre politiske organer. Det ligger også en porsjon hell i dette ved at Norges ressursmessige stilling i dag er langt gunstigere i en internasjonal sammenlikning enn tidligere.

Men nå står vår del av verden i en ny fase av utviklingen. Vi kan neppe på samme måte regne med å komme tilbake til de lange stabile oppgangstider fra 50- og 60-årene.

Etter den internasjonale oljeforsyningskrisen i 1973-74 kom den internasjonale økonomi ut av takt. Uten å beskrive nærmere de forskjellige enkeltheter i dette kan vi slå fast at den lange ubrutte veksten i hvert fall for en tid er brutt.

Videre kan vi slå fast at industrilandene er kastet inn i en sterkere prisstigning enn noen gang tidligere.

De internasjonale valutaforhold er ute av likevekt. Hele den industrialiserte verden er kommet i et meget stort underskudd i forhold til de oljeproduserende land. Den andel som de enkelte industriland har av dette underskudd varierer sterkt og har skapt sjokkbølger i økonomi og økonomisk politikk i mange land.

Massearbeidsløsheten er kommet tilbake med mer enn 16 millioner ledige, slik vi hadde i de tunge kriseårene i 1920 og -30-årene. Forskjellen fra den gang er imidlertid at dagens massearbeidsløshet ikke er ledsaget av den samme håpløse materielle nød. Men like uverdige som noen gang er det at et moderne gjennomorganisert samfunn ikke skal kunne tilby sine innbyggere et arbeid slik at de kan føle seg som nyttige medlemmer av et sosialt fellesskap.

Den norske befolkning har hittil merket lite til virkningene av de siste års økonomiske krise. Gjennom en aktiv motkonjunkturpolitikk, som er gjort lettere ved oljevirk-somheten og de forventede inntekter fra denne, har det lyktes gjennom hele denne perioden å opprettholde den fulle syssel-setting. For hele befolkningen har de siste årene vært preget av betydelig vekst i personlig inntekt og velstand.

I løpet av det siste året har virkningene av den inter-nasjonale økonomiske uro, og varslene for de første par år for oss blitt langt alvorligere enn før. Dette tvinger oss til å inn-rette oss etter dystre økonomiske utsikter enn vi tidligere har gått ut fra.

Alle viktige avgjørelser i den økonomiske politikken i

dette året vil måtte ta sitt utgangspunkt i disse realiteter. Vi kan med stor grad av sikkerhet si at bedriften Norge bare får en liten øking i sin samlede inntekt til fordeling blant de ulike befolkningsgrupper. Videre må vi konstatere med uro at underskuddet i vår utenriksøkonomi er blitt betydelig forver-ret.

Det er i betalingsbalansen med utlandet at den norske økonomien kan komme i en utsatt stilling. Den sterke oppgangen i våre personlige inntekter i de siste år har ført til en kraftig oppgang i import fra utlandet, i utenlandsreiser og andre måter å bruke utenlandsk valuta på.

Dessuten har de høye innenlandske inntekter vært med å skape en ekstra sterk vekst i vårt eget kostnadsnivå. Produk-sjonskostnadene har økt langt mer i Norge enn i de landene vi

handler med og konkurrerer med.

Arsaken til denne ulikheten landene imellom i pris- og kostnadsutviklingen er flere. En av årsakene er at i de land hvor arbeidsløsheten er høy blir veksten i lønninger og kostnader mindre. Vi kan si det slik at vi må betale en pris for at vi har lykkes bedre enn andre land i å holde full sysselsetting. De landene som har godtatt eller måttet godta en arbeidsløshet har på den måten fått en konkurransemessig fordel i sin kostnadsutvikling i forhold til oss som etterlever kravet om full sysselsetting som det første bud i den økonomiske politikk. Selv om vi føler dette urettferdig, er det en del av den harde virkelighet.

Når det gjelder økonomiske realiteter av denne typen spørres det dessverre ikke etter moralske normer. Det er de

harde resultatene som teller.

Vi har kunnet konstatere gjennom det siste året at norsk produksjon på mange viktige områder har tapt markeder i konkurransen med utlandet. Dette tapet har ^{særlig} funnet sted på eksportmarkedene, men tapet finner også sted i vårt eget land, i våre egne forretninger hvor utenlandske produkter ofte er billigere enn de norske og derfor blir foretrukket av forbrukerne.

De siste oppgaver forteller oss at det fant sted en reell nedgang i norsk vareeksport i fjor. Men samtidig var det i de landene vi selger til en samlet øking i det de kjøpte fra andre land. Vi kan derfor ikke bare trøste oss med at årsaken ligger i at verdensøkonomien er stagnert. Vi har mistet noe av den andel i det samlede marked som vi tidligere har hatt. Ut-siktene for det kommende år er dystre med hensyn til den fort

satte eksportutvikling. Dette er bekymringsfullt både fordi det betyr tapte inntekter for landet, og fordi det står om arbeidsplassene i de bedriftene som rammes av denne prosessen.

Det er først og fremst om utviklingen av kostandsnivået og den internasjonale konkurranseevnen at slaget står.

Vi har ikke lov til å tape dette slaget. En videre utvikling med sviktende eksport vil kunne bringe Norge inn i en gjeldssituasjon overfor utlandet som er større enn vi kan håndtere med full nasjonal handlefrihet. Dette må vi, og skal vi, evne å unngå. Det kreves ikke de store forsakelser. Men det kreves at vi innretter oss slik at våre kostnader i de nærmeste par år vokser mindre enn tilsvarende i de landene vi konkurrerer med. Vi må mobilisere våre krefter for å produsere og markedsføre norske eksportvarer. Det er heldigvis mange

bedrifter og bransjer som er i framgang. De må få sin rimelige sjanse til videre utvikling.

Vi blir tvunget til å akseptere at en del eksisterende virksomhet må legges om, og kanskje innstille.

Arbeidsmarkedsmyndighetene forbereder nå en sterkere innsats for å lette overgang fra en jobb til en annen. Opp- læring, omskolering og mer effektiv formidling er ledd i dette. Første bud er fortsatt å bekjempe arbeidsløsheten.

Vi kan slå fast at problemene foran oss er betydelige, men langt fra håpløse. Vi står ikke overfor å måtte oppgi noen vesentlig del av vår økonomiske og sosiale standard. Vi står ikke overfor massearbeidsløshet og sosialt tilbakeslag.

Vi må vende oss til noe nytt i vårt handlingsmønster ved at vi ikke kan fortsette den lange rekken av årlige reelle

forbedringer i vår økonomi. Vi må slå oss til ro med å bevare, jeg vil også si forsvare, det nivå vi allerede har nådd.

Dette vil være hovedlinjene i den økonomiske utvikling i Norge i 1978 og trolig også i 1979. Vi vil ha økonomisk evne til å kunne ta et tak for de grupper som ligger særlig dårlig an, og hvor det er nødvendig å løse sosiale behov.

Men vi andre bør ligge på årene og greie oss med det nivå vi har oppnådd. La oss da igjen og igjen minne hverandre om at det er et materielt nivå i verdens-toppklasse og det dobbelte av hva vi hadde ikke lenger tilbake enn i begynnelsen av 1950-årene.

Hvis en enkelt gruppe i kraft av sin forhandlingssisjon eller andre forhold lykkes i å skaffe seg en stor reell bedring i sin økonomi, vil dette bare ha én sikker virkning på resten av økonomien. Det vil bryte opp helheten i vår politikk, og

dermed vil det bidra til å forrykke vårt kostnadsnivå og gjøre det vanskeligere å styre vår økonomi usåret gjennom den internasjonale krise vi befinner oss i.

Denne situasjonen stiller store krav til de politiske myndigheter. Det er Regjeringens ansvar å legge opp en politikk som gjør at vi ikke sprenger våre muligheter. Det er Stortingets ansvar å ta den samme ansvarsfulle stilling til landets økonomi. Soloutspill fra enkelte politiske leire for å markere en mer progressiv holdning til visse oppgaver kan føre med seg at grunnlaget for stabiliteten i hele økonomien blir ytterligere svekket.

Flere store utredningsarbeider er nå avsluttet eller under avslutning. Vi må regne med at det som vanlig fra slike

utredningsoppgaver tegner seg nye oppgaver og nye krav til å løse ulike behov. Det er på lang sikt fortsatt et godt grunnlag i Norges økonomi til å ta på oss løsningen av oppgaver som vi ennå ikke har greid. Men timeplanen og gjennomførings- takten for nye reformer og tiltak vil ubønnhørlig måtte tilpasses til den ytre ramme for vår økonomi.

Intet utredningsarbeid kan rokke ved det.

Regjering og Storting vil i løpet av dette året få til behandling flere slike store utredninger både på det sosiale området, for utviklingen av vårt nasjonale forsvar og for utviklingen av vårt samlede samferdselsnett. Alle disse tre områder er grunnleggende i vår nasjonale politikk. Men ingen av dem kan være upåvirket av de reelle rammebetingelser som vi alle er underlagt.

Landsorganisasjonens representantskap har nylig vedtatt prinsippene for sin holdning til det kommende tariffoppgjøret. Arbeidsgiverne har klarlagt sitt syn. Som en generell kommentar vil jeg si at partenes holdning bærer bud om forståelse for den økonomiske situasjon landet befinner seg i. Den videre håndtering av tariffoppgjøret er som vanlig et ansvar mellom partene, i første rekke Norsk Arbeidsgiverforening og Landsorganisasjonen. I andre deler av tariffoppgjøret kommer andre organisasjoner inn.

Det er et viktig trekk i det norske demokratiske system at det er partenes ansvar å gjennomføre sine inntektsforhandlinger.

Det kreves et omhyggelig samspill mellom partenes forhandlinger, Regjeringens medvirkning og Stortingets bevilgningsmyndighet.

Regjeringen vil ikke kunne løse de reelle forhandlingsproblemer som partene står overfor. Det er partenes ansvar. Men partene kan heller ikke forhandle uavhengig av og ubundet av de generelle økonomiske forhold i landet. Når ansvarlige organisasjoner går inn i alvorlige, reelle forhandlinger, er landets økonomiske situasjon en av de viktige realiteter som man tar med i vurderingene.

Det er når det samlede forhandlingsbildet begynner å avklares at Regjeringen kan gjøre klart overfor partene hvilke tiltak og hvilken holdning den vil innta. Formålet med Regjeringens medvirkning vil i første rekke være å unngå uheldige utslag i pris- og kostnadsnivå og andre forhold.

Regjeringen imøteser et samlet oppgjør der de begrensede midler settes inn i en klar lavtlønnsprofil - der middelgruppene

må være nøyd med å beholde sin kjøpekraft og der høyere inntekter må godta reduksjon.

Regjeringen vil herunder ha nøye kontakt med Stortinget og de politiske gruppene der.

Videre er det mange inntekter, avanser, honorarer m.v. som ikke fastlegges av organisasjoner i regulære forhandlinger.

Regjeringen vil nøye følge disse inntektsfastsettingene med sikte på at ingen grupper bryter det generelle bud om måtehold som i år må gjelde alle.

Regjeringen er beredt til å sette i verk de nødvendige reguleringer for å sikre seg at dette bud om måtehold blir etterlevd, av de grupper som ikke omfattes av de store landsomfattende oppgjør.

Målet for politikken vår i den nåværende situasjon er følgende:

Kostnadspresset må dempes betydelig for å gjenvinne vår internasjonale konkurranseevne.

Dersom ikke noe effektivt gjøres, vil underskuddet i vårt forhold til utlandet øke for sterkt. Dette vil kunne ta fra oss handlefriheten i vår økonomiske politikk i tiden framover.

Den høye materielle standard vi har nådd i vårt land må forsvares.

Vi må fortsatt kjempe mot at den internasjonale massearbeidsløshet også skal kunne trenge inn i vårt land.

Kravet om måtehold når det gjelder vekst i vår materielle velstand må rettes til alle grupper.

De begrensede muligheter vi har til å øke inntekter, må nyttes til å heve standarden for de laveste inntektsgrupper.

I en tid med behov for såkalte upopulære tiltak er det vel forståelig at anledningen nyttes til politiske angrep og kritikk mot Regjeringen.

Regjeringen er beredt til å ta det fulle ansvar for den politikk vi har ført.

Jeg regner selvfølgelig med at det samme er tilfellet for andre grupper og politiske partier.

Det snakkes nå om en feilslått politikk fra Regjeringens side.

Hva har vært hovedmålsettingen for denne politikken ?

Det har i korthet gått ut på å mobilisere våre ressurser for å holde massearbeidsløsheten utenfor landets grenser.

Politikken har samtidig gått ut på at lønnstakerne og andre skal ha sin rettmessige andel av produksjonsresultatet.

Regjeringen har hele tiden vært klar over at selv med våre betydelige ressurser er det begrenset i tid hvor lenge vårt eget land, slik det er knyttet gjennom vår økonomi til de internasjonale utviklingstendenser, kunne makte dette.

Ved åpningen av valgkampen gav vi klar beskjed om

at det ville bli vanskeligere og vanskeligere å ligge som en øy med full sysselsetting midt i et internasjonalt hav av massearbeidsløshet.

I likhet med internasjonale økonomiske organisasjoner, med ansette fagfolk og eksperter i økonomi i vårt eget land, i likhet med andre organisasjoner innenlands og utenlands og i likhet med andre politiske partier, regnet Regjeringen med at den dype internasjonale depresjonskløft ville være av begrenset varighet, og at vi ville se tendenser til oppgang og dermed muligheter for å løse våre egne problemer innenfor rammen av en internasjonal vekstkonjunktur.

Vi kan nå se at den internasjonale krise vil vare lenger og at den sannsynligvis går dypere enn vi i utgangspunktet regnet med.

Men, har vår politikk vært et feilslag ?

Jeg vil besvare dette med et avgjort nei.

Jeg godtar ikke at en politikk med den fulle sysselsetting som mål er en feilslått politikk.

Det er min oppfatning at den norske motkonjunkturpolitikk har hatt sine vesentlige positive virkninger, nasjonalt og internasjonalt.

Jeg ser hver eneste dag vi makter å holde arbeidsfolk på jobben, som en seier.

Med dette som utgangspunkt, og med den satsing vi fra norsk side har maktet å sette inn mot massearbeidsløs-

heten, har vi også sterkere kunnet la vår røst høre i de internasjonale organisasjoner der vi har kjempet for at de samme målsettinger som vi har lagt for vår egen politikk også skulle få gjennomslagskraft i andre land og dermed bredest sett i den internasjonale politikk og de internasjonale økonomiske utviklingstendenser.

Selv om vi nå på grunn av den internasjonale krise og dens virkning på vår egen situasjon blir tvunget til å forlate enkelte av våre fremskutte skanser i kampen mot arbeidsløshet, har vi dermed ikke gitt opp dette altoverskyggende prinsipp i vår politikk.

Vi må kanskje særlig nå ta utgangspunkt i det ugjendrivelige faktum at dårlige tider og slappe konjunkturer ikke er en upåvirkelig naturkraft som ruller inn over oss.

Den er skapt av mennesker og kan endres av mennesker.

Vi må aldri miste troen på at den erkjennelse skal bre seg internasjonalt, at det ikke er noe håp i en situasjon med nær 17 millioner arbeidsløse i den vestlige verden.

Nasjonale og internasjonale systemer som gir slike resultater, har ikke livets rett i fremtiden og må endres.

Kritikken mot Regjeringen kommer sterkest fra høyrekreftene i vårt land i dag.

Her snakkes det stadig om de advarsler som Høyre-politikerne har kommet med.

De forteller oss at de gang på gang har reist en advarende pekefinger om de vanskelige forhold som norsk arbeids- og næringsliv lever under.

På dette punkt har de rett.

Bort sett fra en meget kort tid under Regjeringen Borten kan ikke jeg huske et eneste tidspunkt i hele vår etterkrigshistorie uten at Høyrepolitikerne har snakket om vanskelige forhold for næringslivet.

Hele den sammenhengende rekke av vekstår i etterkrigstid i det norske samfunn har vært akkompagnert av en vedvarende klagesang fra Høyre-benkene i Stortinget.

Men det at de en gang i løpet av 30 år skulle få rett, kvalifiserer på ingen måte til å opphøye Høyrepolitikerne

som sannsiger.

Fra Høyre og til dels også fra andre borgerlige opposisjonspartier hevdes det nå at Regjeringen skulle ha lyttet til deres råd om å redusere vår inntektsvekst og å skjære ned på de offentlige utgifter.

Jeg kan ikke erindre at hverken Høyre eller andre opposisjonspartier noen gang har stått fram og fortalt oss om en gruppe i dette land, som har hatt for høye inntekter.

Det er riktig at Høyre har fremmet enkelte forslag til endring av de offentlige budsjettene.

Disse har gått på høyst begrensede reduksjoner av enkelte budsjetter, og de har samtidig vært fulgt opp med krav om begrensede skatteletter.

Men uansett hvordan man vurderer disse forslag ville de bare hatt meget begrensede innflytelser på den alminnelige økonomiske utvikling i vårt land.

De økonomiske problemer vi nå står overfor nasjonalt og internasjonalt kaller ikke på konservative ideer og tafatt pessimisme.

Vi må bevare troen på styrken og framtidsmulighetene i det samfunn vi har skapt.

Vi må bygge på tiltroen til nasjonenes evne til sammen å endre de nasjonale og internasjonale systemer som gir massearbeidsløshet som resultat.

Nasjonalt og internasjonalt reises igjen behovet for reell aktiv solidaritet og det beste i en radikal reformpolitikk.